

УДК 658.6/9:639.12(477.83/.86)“18/19”

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТОРГІВЛІ ПЕРНАТИМИ
У ГАЛИЧИНІ СЕРЕДИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст.****О. Р. Проців****(Івано-Франківське обласне управління лісового
та мисливського господарства, м. Івано-Франківськ)**

Проаналізовано нормативно-правові акти, видані органами державної влади Галичини для впорядкування торгівлі продукцією мисливства, якими було врегульовано термін реалізації м'яса добутих пернатих і податок за їх реалізацію. Для ефективного контролю за походженням пернатої дичини та правозастосуванням у цій сфері органи державної влади та Галицьке мисливське товариство вжили належних заходів впливу на цей процес і самостійно організували торгівлю дичиною. Висвітлено рівень оподаткування пернатої дичини відповідно до її якості порівняно з іншими видами мисливських і свійських тварин, що дало змогу провести аналіз впливу податків на вартість реалізації. Проаналізовано діяльність влади під час Першої світової війни у частині регулювання ціни на споживчі продукти з пернатої дичини.

Ключові слова: державне регулювання; торгівля; полювання; дичина; пернаті; Австро-Угорська імперія.

Public authorities of Galicia have published some legal acts for ordering the hunting production trade, by which they settled the implementation period of extracted feathered' birds' meat and they settled the tax for their implementation. Public authorities and Galician Hunting Company applied the appropriate sanctions and independently organized trade of game for effective control of origin the game birds and enforcement in this area. It was researched the Level of taxation of game birds according to their quality compared with other types of hunting and domestic animals that made it possible to analyze the impact of taxes on the cost of implementation. It was analysed activity of the authorities during the First World War in terms of regulating the prices of consumer products made of game birds.

Key words: state regulation; trade; hunting; wildfowl (feathered); Austro-Hungarian Empire.

Постановка проблеми. На цей час в Україні не врегульовано процедуру реалізації продукції полювання, котра відповідала б ринковим принципам. Дослідження цієї проблеми в історичному контексті дасть змогу врахувати місцеві особливості у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему правового регулювання, економічної, соціальної, політичної, гуманітарної складових забезпечення продукцією полювання Галичини досліджувала низка науковців, серед яких С. Кохановський, С. Крогульський, С. Павлік.

Мета статті полягає в тому, щоб дослідити державне регулювання реалізації продукції полювання в Галичині середини ХІХ – початку ХХ ст. з урахуванням нормативно-правових актів: намісництва Галичини, магістрату Кракова та центральних органів Австро-Угорської імперії.

© О. Р. Проців, 2015

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі завдання:

- провести аналіз чинних нормативно-правових актів Галичини, магістрату міста Кракова, міністерств Австро-Угорської імперії;
- дослідити політичне, соціально-економічне значення реалізації дичини у досліджуваній період;
- визначити розвиток державного регулювання торгівлі дичиною у Галичині середини XIX – початку XX ст.

Виклад основного матеріалу. З цивілізаційним розвитком суспільства змінюється значення мисливства для людини, а відповідно цінність продукції полювання та її роль у потребах людини. До X ст. мисливство задовольняло потреби людини виключно в харчуванні. В подальшому полювання стало основним джерелом постачання військ провіантом під час воєнних походів, згодом – видом розваг і відпочинку.

З утворенням мисливських ревірів (мисливських господарств), яких у Галичині у 1890 р. нараховувалось 6044¹, а в 1905 р. ця цифра сягла до 8479², виникла потреба реалізації продукції мисливства. Органи державної влади Галичини встановили законодавчі вимоги щодо умов торгівлі дичиною. Як показує аналіз правового забезпечення торгівлі дичиною й пернатими, зокрема, держава здійснювала наповнення бюджету через акцизний податок під час торгівлі дичиною на внутрішньому ринку та встановлення мита в торгівлі дичиною з іншими країнами, регулювала споживчі ціни під час війн, контролювала якість мисливської продукції й торговельних послуг. Так, у розпорядженні Галицької фінансової дирекції від 15 жовтня 1858 р. № 39.319 йдеться про оподаткування дичини під час реалізації її на території міста Львова. Для реалізації дичини необхідно було сплатити два види податків – споживчий і міський, причому споживчий податок був удвічі вищим, ніж міський. Детальніше це наведено в табл. 1.

25 травня 1882 р. набувають чинності зміни до “Кодексу адміністративних законів” Австро-Угорщини. До Закону “Про загальний митний тариф Австро-Угорщини” додається розділ Е “Щодо контролю над торгівлею продукцією харчування на ринках та вагами”. Відповідно до цих змін оподатковується виключно біта дичина: за 100 кг м’яса бітої дичини – 6 зол., за 100 кг риби, малька та раків – 1 зол. Продаж живої дичини не оподатковувався³. Але окремі міста висували правові вимоги, щоб наповнити місцеву казну, і вводили акцизні збори в реалізації дичини, зокрема пернатих. Так, відповідно до Закону “Про реформу акцизу у місті Відні та сусідніх гмінах” від 10 травня 1890 р., під час реалізації на території міста Відня бітої голови оленя слід було сплатити 3,5 зол., диких кабанів вагою до 17 кг – 1,5 зол., більше 17 – 3 зол., зайця – 0,15 зол. Серед пернатої дичини найбільше оподатковувались фазан, глухар і тетерук, за голову яких необхідно було сплатити 0,4 зол. За голову рябчика, дикої гуски, вальдшнепа платили 0,2 зол.; куріпки та бекаса – 0,1; водяної курки – 0,05; перепілки та дрозда – 0,02; за 100 кг розробленої дичини оленя – 6 зол., інших видів – 4; всі види живої риби та раків – 6 зол.⁴

¹ Statystyczny pogląd na stosunki łowiecki w Austrii // *Łowiec*. – 1894. – № 11. – S. 161–164.

² Alegatey do sprawozdań stenograficznych drugiej sesji ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1905 przytem index tych alegatów od 338 do 675. – Lwów, 1905, – S. 5–6.

³ *Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych*. – Wiedeń, 1892. – S. 119–132.

⁴ *Ibid.* – Wiedeń, 1890. – S. 125–130.

**Оподаткування мисливської продукції
під час її реалізації у Львові (1858 р.)⁵**

Вид продукції (одиниця вимірювання)	Споживчий податок (у кронах)	Міський податок (у кронах)
Олені (гол.)	1,05	0,52
Кабани живою вагою 30 і більше фунтів (гол.)	0,79	0,39
Кабани живою вагою до 30 фунтів (гол.)	0,26	0,13
Зайці (гол.)	0,05	0,03
Розроблена дичина (за центнер віденський – 50 кг)	1,05	0,52
Рябчик, качка, вальдшнеп, дика гуска, бекаси, куріпка (гол.)	0,05	0,03
Дрозд, перепілка та інші птахи, придатні для харчування (гол.)	0,02	0,001
Свіжі риба, рак, ікра (за центнер віденський – 50 кг)	1,05	0,52
Морська риба (за центнер віденський – 50 кг)	0,35	0,17
ВРХ (гол.)	4,20	1,05
Телята (гол.)	0,7	0,17
Вівця, баран (гол.)	0,26	0,07
Свиня від 9–35 фунтів (гол.)	0,52	0,13
Свиня від 35 і більше фунтів (гол.)	1,05	0,26
Свіже м'ясо, сальцесон ковбаса (за центнер віденський – 50 кг)	0,87	0,44

⁵ Dziennik rządowy dla okręgu administracyjnego Namiesnictwa we Lwowie. – Lwów : Król. galic. drukarnia rządowa, 1858. – S. 362.

1903 р. у Галичині існував споживчий податок на продукти харчування. Порівняно зі свійськими тваринами на дичину, існував вищий податок. Зокрема, за реалізацію голови фазана, глухаря, тетерука необхідно було сплатити 39 геллер, за голову рябчика, куріпки, дикої гуски, диких голубів, вальдшнепів – 21 геллер, водяних курок, бекасів – 7,5 геллера, тоді як за свійських птахів – індиків, гусей, качок (за 1 голову) – 16 гелерів, курей і голубів – 5 гелерів. Тобто за дикого голуба сплачували податок у 21 гелерів, водночас за пару свійських голубів – лише 5 гелерів. За одну дику курочку платили 6 гелерів, так само, як і за найбільшу й добре вгодовану свійську курку⁶.

Відповідно до розпорядження від 22 грудня 1910 р. “Стосовно зміни споживчого податку у Кракові”, під час реалізації однієї голови оленя в казну міста необхідно було сплатити 7 крон, дикого кабана вагою понад 17 кг – 6 крон, зайця – 30 гелерів, за тушу оленя (100 кг) – 8 крон. Дещо більше оподатковувалась інша дичина – до 12 крон. Реалізація фазана, глухаря, тетерука підлягала оподаткуванню в сумі 80 гелерів; рябчика, дикої гуски, вальдшнепа, дикої качки – 40; куріпки та бекаса – 20; водяної курочки та дикого голуба – 10; дрозда та перепілки – 4 гелер. За реалізацію 100 кг риби брали 8 крон⁷.

Наступний нормативний акт, що врегулював оподаткування за споживання мисливської продукції харчування, в тому числі пернатої дичини, був прийнятий 15 березня 1919 р. За реалізацію 1 голови фазана, глухаря, тетерука необхідно було сплатити 3,2 крони, що в чотири рази перевищувало оплату, закладену в попередньому законі від 1911 р. Але за реалізацію свійських пернатих сума була у чотири рази меншою. Так, споживчий податок у реалізації індики становив 2 крони. Залежно від пори року реалізації коливався податок і на свійських гусей: із березня до червня – 1,2 крони, з липня до лютого – 80 гелерів; за 1 голову курки або голуба – 16 гелерів⁸. Аналогічні податки за спожиту харчову продукцію існували й у Другій Речі Посполитій, зокрема в місті Кракові. За одну голову диких пернатих необхідно було сплатити лише 10 грошів, тоді як за курку – 15, качку – 20, гуску – 30, індики – 50, зайця – 50⁹. Також влада Кракова врегулювала питання місця реалізації окремих видів споживчої продукції. Так, на центральному ринку міста було дозволено реалізовувати лише дичину, яйця, птахів, гриби, а картоплю й пшеницю – виключно на периферійних площах Кракова¹⁰.

Для регулювання ввезення пернатої дичини та наповнення бюджету були встановлені відповідні мита. Згідно із Законом від 25 травня 1882 р. “Про ввізний митний тариф Австро-Угорщини”¹¹, жива дичина, в тому числі перната, не обкладалась митом, тоді як за 100 кг битих тварин уже необхідно було сплатити 6 золотих, а за таку ж вагу риби, слимаків і раків – лише один золотий. Обкладались податком і живі свійські тва-

⁶ Kochanowski C. Sprzedaż dziczyzny w mieście Lwowie // *Łowiec*. – 1903. – № 22. – S. 255–258.

⁷ *Dziennik ustaw państwa dla królestw...* – Wiedeń, 1911. – S. 451–455.

⁸ Podwyższenie dodatku gminnego do podatku konsumcyjnego. Obwieszczenie. Kraków, 15 marca 1919. L. 5820/18 // *Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa*. – 1919. – № 3 (1. marca). – S. 43–44.

⁹ Taryfa opłat placowych dla miasta Krakowa obowiązująca od dnia 1 lipca 1926 aż do odwołania // *Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa*. – 1926. – № 6 (30. czerwca). – S. 100.

¹⁰ Ogłoszenie. L. 18084/09 // *Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa*. – 1909. – № 7 (10. lipca). – S. 97.

¹¹ *Dziennik ustaw państwa dla królestw...* – Wiedeń, 1882. – S. 119–130.

рини. Так, за одну голову бика потрібно було сплатити 4 зол.; корови – 3, вівці – 0,5, свині – 3. Наступний закон Австро-Угорської імперії від 13 лютого 1906 р. підвищив вартість ввізного мита. Під час імпорту живих диких птахів і дичини мито не сплачували, а за кожні 100 кг розробленої дичини було встановлено мито – 20 крон, за 100 кг риби і раків – 10 крон¹².

З початком суспільних конфліктів, воєн загострюється питання забезпечення населення продуктами харчування. У вирішенні цього питання зростає регулівна роль органів державної влади. Слід зазначити, що тодішнє населення Галичини споживало порівняно невелику кількість м'яса. Всього, за обрахунками тодішніх дослідників, на початку ХХ ст. дичина становила 10 % споживання м'яса¹³. Для забезпечення рівномірного споживання м'ясної продукції намісник Галичини вжив заходів щодо обмеження його споживання. Зокрема, розпорядженням намісника Галичини від 15 травня 1915 р. L. 8994, на підставі п. 1. розпорядження Міністра внутрішніх справ за погодженням із Міністерством торгівлі та рільництва (Австрії) від 8 травня 1915 р., установлено, що продаж м'яса та м'ясних виробів дозволявся не в усі дні тижня, а лише у неділю, понеділок, середу, четвер і суботу. У вівторок і п'ятницю було заборонено продавати не лише м'ясо, але й подавати м'ясні вироби та страви у ресторанах і корчмах. Порушення цієї вимоги карались штрафом до 5 тис. крон або арештом до шести місяців¹⁴.

Крім визначення днів продажу дичини, врегульовувалась також її ціна. Зокрема, відповідно до розпорядження від 27 жовтня 1916 р. L. 3448/XI намісника Галичини – генерала Діллера щодо організації торгівлі дичиною, було доручено для Королівства Галичини і Лодомерії з Великим князівством Краківським утворити єдине бюро щодо закупівлі дичини у Кракові (вул. Ринок, 1). Його діяльність поширювалась на всю Галичину. Всі уповноважені до полювання у господарствах, де відстрілювали за мисливський сезон більше 100 зайців, були зобов'язані їх реалізувати виключно через це бюро. Про проведення полювання потрібно було повідомити бюро заздалегідь – за десять днів до початку полювання, а також про кількість добутої дичини. Бюро встановлювало фіксовані ціни, за якими викупувало дичину: кабан, олень – 2,5 крони за 1 кг, козуля – 3,8 крони за 1 кг, одна голова зайця – 5 крон. Була встановлена також максимально допустима вартість дичини, яку продавали на ринках і котра була на 30 % вищою, ніж у разі гуртової закупівлі у товаровиробників: кабан, олень – 3,5 крони за 1 кг, козуля – 5 крон за 1 кг, за голову зайця – 7,5 крони.

Якщо дичину продавали не розібраною, то кабана й оленя забороняли продавати дорожче, ніж 3,8 крони за 1 кг, козулю – ніж 5,10 крони, а зайця – ніж за 8 крон. За порушення вимог цього розпорядження державна повітова влада мала оштрафувати порушника на 5 тис. крон або арештувати на 6 тижнів. Кошти від сплачених штрафів спрямовувались до бюджету намісництва Галичини для їх використання на незаможних людей¹⁵.

Питання ціноутворення також торкнулось і дикої пернатої дичини. Відповідно до розпорядження Міністерства Австрії від 26 квітня 1917 р. «Щодо врегулювання ре-

¹² Ibid. – Wiedeń, 1906. – S. 40.

¹³ *Rożyński F., dr. E. Schechtel.* Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju. – Warszawa : Nakładem polskiego towarzystwa łowieckiego, 1921.

¹⁴ *Dziennik ustaw i rozporządze krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim.* – Kraków, 1915. – S. 49.

¹⁵ *Kronika // Łowiec.* – 1916. – № 21–22. – S. 72–75.

лізації деяких видів дичини”, одну голову фазана слід було реалізувати не більше ніж за 4,5 крони, куріпки до 30 вересня – 1,4 крони, а після 1 жовтня – за 1,8 крони¹⁶. Законодавство Галичини регламентувало також період продажу дичини, в тому числі пернатої, виходячи з вимог мисливського законодавства щодо термінів добування. Зокрема, відповідно до розпорядження Галицького намісництва від 21 березня 1854 р. L 6241, було заборонено добувати дичину під час парування або висиджування яєць, м’ясо якої в цей період вважалося шкідливим для людського організму. Були встановлені конкретні терміни реалізації для кожного окремого виду дичини, а саме: для зайців – від 1 серпня до кінця лютого, оленя – від 1 червня до кінця листопада, козулі – від 1 червня до кінця січня, кабана – від 1 липня до кінця січня, глухаря, тетерука, рябчика і куріпки – від 1 серпня до кінця березня наступного року. На іншу дичину це розпорядження не поширювалось. Також цим розпорядженням визначалося, що вся дичина, яка продається у недозволений час, має бути знищена. Торговців, які не виконували це розпорядження, штрафували. Крім того, дичина, що продавалась на базарах у дозволений час, повинна була мати відповідну довідку (сертифікат) від керівництва гміни, на якій її добуто¹⁷.

Положення про встановлення видачі сертифікатів походження дичини було пролобійоване Галицьким мисливським товариством для перших мисливських законів, що діяли на території Галичини¹⁸. Так, у Мисливському законі Галичини від 1897 р. відповідно до ст. 36 було визначено, що для продажу м’яса потрібно представити свідоцтво про походження дичини. У свідоцтві мали міститись дані про вид і кількість дичини. Повноваження на їх видачу було покладено на керівників мисливських господарств¹⁹. У наступному Мисливському законі Галичини від 1908 р. у ст. 58 була прописана вимога для осіб, що торгували м’ясом, мати при собі відповідний сертифікат. Згідно із цим же законом діяла також заборона на продаж дичини після 14-денного терміну після закінчення строків добування певного виду²⁰. Наступний Мисливський закон Галичини від 1927 р. (ст. 53) давав ще менший термін щодо можливості реалізації м’яса дичини після запровадження охоронного часу, а саме – 10 днів. Крім того, заборонялось не лише продавати м’ясо, шкіру дичини, але й готувати страви з дичини у ресторанах, їдальнях, кафе та інших закладах харчування²¹.

¹⁶ Dziennik ustaw i rozporządze krajowych... – Lwów, 1917. – S. 481–483.

¹⁷ Zbiór ustaw administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim obowiązujących do użytku organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych. – Kraków : uniwersytet Jagelloński, 1868. – S. 1034–1035.

¹⁸ Krogulski S. Pół wieku: zarys działalności małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876–1926. – Lwów : Nakładem małopolskiego towarzystwa łowieckiego, 1929. – S. 23.

¹⁹ Проців О. Р. Державне регулювання торгівлі продукцією мисливства у Галичині середини XIX – початку XX століття на прикладі міста Львова // Ефективність державного управління : Збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України / за заг. ред. проф. В. С. Загорського. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2012. – Вип. 33. – С. 127–137.

²⁰ Posiedzenie 1–36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesji dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15. wrzesnia do 5 listopada 1908. – Lwów, 1908. – S. 2062.

²¹ Kilka słów o Polskim Prawie łowieckim // Łowiec. – 1928. – № 15. – S. 238–239.

Виступали за реалізацію м'яса за відповідними сертифікатами походження і мисливські товариства. Вони мали на меті не стільки регулювання реалізації продукції полювання, скільки зменшення випадків браконьєрства. Так, наприклад, Галицьке мисливське товариство неодноразово через пресу зверталося до влади з вимогою виконувати вимоги щодо продажу м'яса із сертифікатом походження²². Галицьким намісництвом видавались розпорядження щодо торгівлі дичиною за наявності сертифікатів походження дичини з дотриманням вимог законодавства²³. Галицьке мисливське товариство було незадоволене діями Львівського магістрату, оскільки "...у Львові вільно продають дичину, яку незаконно відстрілюють, без відповідних сертифікатів про походження дичини", "несертифіковану дичину у Львові легко знайти, а акційна охорона нічого не робить...", "браконьєр, який не може збути свою дичину на місці, їде до Львова, де має можливість її вигідно продати. Адже у Львові на нього вже чекають євреї, які не питають про сертифікати походження дичини. Вони навіть не замислюються, що, купуючи дичину в злодіїв, самі стають причетними до злочинства"²⁴. Аналогічні факти висвітлює у своїй статті С. Павлік, зазначаючи, що через те, що євреї оминали податки і закуповували м'ясо у браконьєрів, у Львові за їх посередництвом можна було купити м'ясо дичини втричі дешевше, ніж на базарі²⁵. Для встановлення порядку в торгівлі дичиною журнал "Ловець" звертався до влади з вимогою конфіскації незаконно добутої дичини²⁶. Слід зауважити, що у 1880 р. лише у Львові органи державної влади конфіскували серед мисливських трофеїв 34 види пернатих, 5 козуль, 28 зайців. Усю конфісковано дичину передано у фонд убогих²⁷.

Для полегшення реалізації м'яса законно добутої дичини Галицьке мисливське товариство з 1878 р. організовує на Львівському ринку торговий ряд для продажу м'яса дичини, добутої членами товариства. Це дало можливість зменшити вартість м'яса, оскільки під час продажу виключались перекупники²⁸. На думку тогочасного дослідника п. С. Кохановського, торгівля у Львові не мала системного характеру, й умови тут диктували торговці, а не мисливські господарства²⁹.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, державне регулювання в реалізації диких пернатих базувалось на регулюванні цін на пернату дичину, отриманні податку з їх реалізації та під час імпорту. Для унеможливлення розвитку браконьєрства були врегульовані терміни реалізації дичини.

Історичний досвід державного регулювання реалізації продукції мисливства багатогранний і різноманітний. З огляду на це його подальше дослідження, на нашу думку, слід здійснювати у соціально-економічному значенні продукції полювання та контролю за її якістю.

²² Ustawa a jej wykonanie // *Łowiec*. – 1899. – № 1. – S. 6–7.

²³ W ochronie łowiectwa // *Łowiec*. – 1904. – № 18. – S. 209.

²⁴ Ustawa a jej wykonanie // *Łowiec*. – 1899. – № 1. – S. 6–7.

²⁵ Pawlik S. Handel zwierzyną, rybami i rakami w Galicyi // *Łowiec*. – 1899. – № 1. – S. 2–6.

²⁶ Schult W sprawie wykonania ustawy łowieckiej // *Łowiec*. – 1899. – № 2. – S. 18–19.

²⁷ Kronika // *Łowiec*. – 1881. – № 3. – S. 47.

²⁸ Krogulski S. Pół wieku... – S. 8.

²⁹ Kochanowski C. Sprzedaż dziczyzny w mieście Lwowie. – S. 258.